

INTRODUCCIÓ A LA VETERINÀRIA: HISTÒRIA I DOCUMENTACIÓ

RESPONSABLE I COORDINADOR DE L'ASSIGNATURA:

- **Dr. Martí Pumarola i Batlle**, Unitat d'Història de la Veterinària, Dept. Medicina i Cirurgia Animals (DMCA), Facultat de Veterinària.

EQUIP DOCENT:

- **Dr. José Manuel Gutiérrez García** Unitat d'Història de la Veterinària, Dept. Medicina i Cirurgia Animals (DMCA). Facultat de Veterinària.
- **Dr. Alvar Martínez Vidal**, Unitat d'Història de la Medicina. Departament de Filosofia Àrea d'Història de la Ciència. Facultat de Medicina
- **Dr. Jorge Molero Mesa**, Unitat d'Història de la Medicina. Departament de Filosofia Àrea d'Història de la Ciència. Facultat de Medicina
- **Dr. Martí Pumarola i Batlle**, Unitat d'Història de la Veterinària, Dept. Medicina i Cirurgia Animals (DMCA), Facultat de Veterinària.

Crèdits ECTS: 4 (1 crèdit ECTS equival a 25h per l'alumne, per tant: 4 x 25h = 100h de treball per l'alumne)

• OBJECTIUS DE L'ASSIGNATURA

En el primer bloc s'ofereix a l'alumne una visió de com la professió i la ciència veterinària s'han anat configurant al llarg del temps fins a la situació actual. Especial atenció es dedica a la relació del desenvolupament del pensament científic i dels aspectes socials i culturals de cada època amb les característiques de la medicina veterinària en les etapes principals de la història. Donat l'alt grau de conceptes tècnics i biològics en el actual currículum veterinari, es pretén que l'alumne sigui capaç de comprendre, des d'un punt de vista general i integrador, l'abast i les limitacions de cadascuna de les disciplines que integren aquest currículum, tenint en compte la historicitat dels coneixements veterinaris actuals i de l'estructura sanitària. Tanmateix, l'alumne haurà de comprendre el paper del veterinari com a agent social de canvi, crític i solidari, en favor de la salut de la comunitat.

El segon bloc introdueix a l'estudiant en el coneixement i ús de les eines bàsiques del saber i de la pràctica veterinària d'acord amb el mètode científic. Tanmateix, s'expliquen els mètodes d'estudi en història de les ciències i les seves aplicacions i es detalla la dinàmica de la informació en veterinària, els tipus de documents més importants i la manera de recuperar selectivament una informació determinada.

• PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

I. INTRODUCCIÓ

1. Els noms de la Veterinària. Els símbols veterinaris.
2. La Història de les ciències. La Història de la veterinària: l'estudi, la recerca, els museus i les col·leccions; les associacions; els congressos i celebracions.

II. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DELS FONAMENTS TEÒRICS DE LA VETERINÀRIA.

LA VETERINÀRIA I ELS GRANS SISTEMES DE CONEIXEMENT

3. El món arcaic i els indicis de medicina veterinària al món antic: Mesopotàmia, Egipte i el poble hebreu.
4. El món oriental. Els orígens de la Veterinària a l'Índia i Xina. L'acupuntura.
5. El món clàssic grecoromà. Els orígens de la medicina racional grega. Els hipocràtics. El període poshipocràtic: la influència d'Aristòtil.
6. L'hel·lenisme alexandrí i romà. Heròfil i Erasístrat. Galè.
7. El món europeu medieval i renaixentista. [L'anatomia: el moviment Vesalià. Les novetats a la fisiologia, cirurgia i patologia. L'origen de l'anatomia patològica]

ELS SABERS I LES TÈCNIQUES EN LA VETERINÀRIA MODERNA I CONTEMPORÀNIA

8. L'espècie zoològica i la història natural. [des del segle XVI a la Revolució francesa]
9. Vigència i crisi del galenisme i nous sistemes en medicina veterinària. [s. XVI i XVIII]
10. La primera medicina moderna: de la revolució científica a la il·lustració (I). La iatromecànica: fisiologia y patologia basades en models físico-matemàtics. El primer sistema mèdic modern: del paracelcisme a la iatroquímica.
11. La primera medicina moderna: de la revolució científica a la il·lustració (II). La constitució de la fisiologia com a disciplina durant el segle XVIII. Els sistemes vitalistes de la il·lustració. La mentalitat antisistemàtica: medicina clínica i cerca de lesions anatòmiques.
12. La medicina veterinària contemporània als segles XIX i XX (I): La morfologia comparada, l'embriologia i l'evolucionisme darwinista. La anatomia microscòpica i la teoria cel·lular.
13. La medicina veterinària contemporània als segles XIX i XX (II): La fisiologia, la bioquímica, la genètica i la biologia molecular.
14. La medicina veterinària contemporània als segles XIX i XX (III): La patologia i la clínica: medicina anatomoclínica, anatomia patològica microscòpica, fisiopatologia, la visió directa de les lesions internes (l'endoscopia, el radio-diagnòstic, l'ecografia i la ressonància magnètica). La terapèutica: farmacologia i cirurgia.
15. L'impacte del laboratori en Veterinària (I). Claude Bernard i el mètode experimental.
16. L'impacte del laboratori en Veterinària (II). L'era bacteriològica i el seu impacte en el món veterinari. La lluita contra les epizooties. La organització internacional sobre el control de las malalties infeccioses animals. La parasitologia. Les epidèmies animals a Europa i el seu control.
17. La inspecció veterinària dels aliments
18. La zootècnia

III. HISTÒRIA DE LA VETERINÀRIA COM OCUPACIÓ I PROFESSION

19. Aprenentatge i socialització. Del model "obert" d'aprenentatge al model "tancat" de les escoles veterinàries. L'origen de les Escoles de Veterinària.

20. La figura de l'Albèitar/manescal. L'albèitar en el món militar. Atenció a l'animal: del part a la mort. L'albeiteria espanyola.

21. Sistemes de control de l'exercici. El *Real Tribunal del Protoalbeiterato*. L'albèitar: l'ensenyament, l'examen, el jurament.

22. L'aparició de la veterinària professional. L'Escola de Veterinària de Madrid. S. XIX. Les escoles subalternes. La supressió del *Tribunal del Protoalbeitarato*. Evolució de l'ensenyament de la Veterinària a Espanya.

23. Els documents i llibres de veterinària. Evolució de les obres d'albeiteria.

IV. LA INFORMACIÓ CIENTÍFICA I LA DOCUMENTACIÓ EN MEDICINA VETERINÀRIA.

24. La informació científica. Característiques i principals problemes de la informació científica. Els documents veterinaris. Les publicacions periòdiques i no periòdiques.

25. Els sistemes de recuperació de la informació bibliogràfica en Veterinària. Bases de dades, repertoris i obres de consulta.

26. Realització i presentació d'un treball científic. Introducció, material i mètodes, resultats, discussió, resum, iconografia i bibliografia.

CLASSES PRÀCTIQUES

L'accés als documents veterinaris.

- a) Trets distintius dels documents veterinaris: sistema de referències normalitzades
- b) Localització de fonts bibliogràfiques.
- c) Consulta dels catàlegs i bases de dades veterinaris.

ORGANITZACIÓ DE LA DOCÈNCIA PEL CURS 2006-07

L'assignatura la dividirem en tres grans seccions:

1. **HISTÒRIA DE LA VETERINÀRIA (32h de treball per l'alumne)**, en aquesta part s'impartiran els temes més rellevants que, en sentit cronològic, han tipificat l'activitat professional veterinària.

Per això, es presentaran i desenvoluparan a l'aula 12 temes en forma de classes magistrals d'1 hora cadascuna (equival a 15h presencials)

L'avaluació d'aquesta part es durà a terme de la manera següent:

- l'alumne haurà de redactar un pla de treball en relació a un tema, o una imatge o un text científic que se li presenti. En deixarà una còpia al professor (equival a 1h presencial).
- Durant una setmana l'alumne podrà recollir informació al respecte (equivaldrà a 14h no presencials)
- Al cap d'una setmana l'alumne tornarà a l'aula amb tota la informació que hagi recollit al respecte i haurà de respondre a una sèrie de qüestions relacionades amb el tema plantejat (equival a 1h presencials).

L'alumne disposarà de tutoria durant aquest procés (equival a 1h presencial).

2. **DOCUMENTACIÓ (18h de treball per l'alumne)**, en aquesta part es tractarà del coneixement i ús de les eines bàsiques del saber i de la pràctica veterinària d'acord amb el mètode científic. S'explicarà els mètodes d'estudi en història de les ciències i les seves aplicacions i es detallarà la dinàmica de la informació en veterinària, els tipus de documents més importants i la manera de recuperar selectivament una informació determinada.

Constarà de les sessions següents:

- 2 temes en forma de classe magistral d'1h cadascuna a l'aula (equival a 2h presencials)
- 2 sessions pràctiques d'1h cadascuna a l'aula d'informàtica (equival a 2h presencials)
- Treball de documentació, en grups de 6 estudiants;
 - i. La seva redacció equivaldrà a 12h no presencials
 - ii. Exposició dels treballs a la resta del curs (equival a 2h presencial)

Assumim un nombre d'estudiants al voltant dels 50 pel que haurem de fer dos grups de pràctiques de documentació, A i B, amb 25 alumnes per grup.

Els grups per fer treballs estaran formats per fins a 6 persones.

3. **PRACTICUM (50h de treball per l'alumne)**, es pretén que l'estudiant faci una immersió en diferents àmbits professionals i administratius que li seran propers al llarg dels seus estudis i en la vida professional. Per això, cada estudiant haurà d'escollir una activitat dins dels següents apartats

- i. Coneix la teva Facultat
- ii. Coneix la veterinària rural
- iii. Coneix la veterinària urbana

Aquesta elecció es farà en una sessió monogràfica dedicada a la presentació del *Practicum* a l'inici del curs (equival a 1h presencial).

Un cop escollida l'activitat, cada estudiant haurà de realitzar les activitats següents:

- una primera visita al lloc escollit, amb una estada d'un dia (equival a 6h)
- elaboració de l'informe seguint les pautes del guió del *Practicum* (equival a 16h)
- cada alumne disposarà de tutoria personalitzada (equival a 1h)
- presentació i defensa del seu primer informe en una sessió pública tutoritzada (equival a 2h)
- una segona visita al mateix lloc amb una estada d'un dia (equival a 6h)
- elaboració d'un segon informe seguint les pautes del guió del *Practicum* i de les conclusions de la sessió tutoritzada (equival a 16h)
- cada alumne disposarà de tutoria personalitzada (equival a 1h)
- presentació i defensa del seu segon informe en una sessió pública tutoritzada (equival a 1h)

El *Practicum* es realitzarà de forma individual però fins a 6 alumnes podran escollir el mateix tema pe. deganat de la facultat, biblioteca, clínica rural, etc.

4. TREBALL DE CURS:

- serà voluntari
- a realitzar de forma individual a proposta de l'equip docent
- la seva bona avaluació farà pujar un nivell la nota (p.e. de suspens a aprovat, de notable a excel·lent...)
- imprescindible la seva realització si es vol optar a MH

SESSIONS DE TEORIA

Sessió 1

L'arqueologia dels animals. La paleopatologia. Domesticació i zoonosi.

Objectius:

1. Descriure com es poden estudiar els restes d'animals, posant de relleu la variada informació que aquest tipus d'apropament ens pot proporcionar (hàbitat, clima, fauna...)
2. Esbrinar les patologies més freqüents dels animals a partir dels descobriments paleontològics.
3. Conèixer el procés de domesticació animal i les seves conseqüències sanitàries.

Sessió 2

El món arcaic i els indicis de medicina veterinària al món antic: Mesopotàmia, Egipte i el poble hebreu. Xina, Índia. Les cultures precolombines

Objectius:

1. Descriure els primers textos de caràcter mèdic i veterinari.
2. Establir quin tipus de coneixement tenien de les malalties.
3. Conèixer les bases en què es fonamentaven les pràctiques clíniques.

Sessió 3

El món clàssic grecorromà. Els orígens de la medicina racional grega. Els hipocràtics. El jurament hipocràtic. Galè.

Objectius:

1. Relacionar els orígens de la medicina racional grega amb l'aparició del pensament lògic a Grècia.
2. Explicar els mecanismes de la medicina i veterinària científica clàssica occidental segons les aportacions d'Hipòcrates i Galè, així com esbrinar els motius de la seva prolongada vigència (més d'un mil·lenni).
3. Analitzar el jurament hipocràtic.

Sessió 4

El món europeu medieval. El feudalisme i la producció agroalimentària. El cavall, l'estrep i la ferradura: els ferrers. Les malalties animals i les epidèmies. La medicina animal i els àrabs: els albéitars. El món cristià: la Manescalca.

Objectius:

1. Identificar els elements més significatius del món medieval relacionats amb la cura dels animals, en especial del cavall
2. Analitzar la difusió del coneixement clàssic, en especial del mèdic animal dels àrabs als regnes cristians.
3. Conèixer les primeres figures professionals: els albéitars i els manescals així com les seves obres.

Sessió 5

El món renaixentista. L'anatomia: el moviment Vesalià i Carlo Ruini. Les novetats a la fisiologia i patologia. L'origen de l'anatomia patològica. La revolució vegetal.

Objectius:

1. Identificar els inicis del procés que va conduir a la crisi del criteri d'autoritat com a base del saber mèdic.
2. Analitzar la creixent importància que els autors de Renaixement van donar a l'observació i entendre els resultats que aquesta nova tendència va portar al camp de l'anatomia humana i animal (Vesali i Carlo Ruini).
3. Conèixer les conseqüències més importants que va tenir l'anomenat "Moviment Vesalià".

Sessió 6

Crisi del galenisme i nous sistemes en medicina veterinària [S. XVI i XVIII]. La iatromecànica: fisiologia y patologia basades en models físico-matemàtics. El primer sistema mèdic modern: del paracelcisme a la iatroquímica. La constitució de la fisiologia com a disciplina. Els sistemes vitalistes de la il·lustració. Sydenham i el concepte d'espècie morbosa. La mentalitat antisistemàtica.

Objectius:

1. Conèixer els plantejaments renovadors i la concepció de malaltia en cadascun d'ells.

2. Analitzar les aportacions que aquests corrents van deixar a la veterinària actual: Identificar-les-hi.
3. Conèixer els canvis geogràfics de l'avantguarda mèdica europea i les noves institucions científiques.

Sessió 7

La medicina veterinària contemporània als segles XIX i XX (1ª part): La morfologia comparada, l'evolucionisme darwinista i l'embriologia. La recepció del darwinisme.

Objectius:

1. Precisar els fonaments doctrinals que van permetre la formulació de la teoria evolucionista.
2. Conèixer l'obra de Charles Darwin i la seva influència.
3. Analitzar l'acollida de les idees darwinistes a l'Espanya del segle XIX.

Sessió 8

La medicina veterinària contemporània als segles XIX i XX (2ª part): La anatomia microscòpica i la teoria cel·lular. La bioquímica, la genètica i la biologia molecular. La patologia i la clínica: l'anatomia patològica, medicina anatomoclínica, la visió directa de les lesions internes, la mentalitat fisiopatològica. Claude Bernard i el mètode experimental. L'era bacteriològica.

Objectius:

1. Conèixer la trajectòria de les distintes àrees científiques que constitueixen la veterinària contemporània.
2. Analitzar el procés històric que va aconseguir la implantació de les tècniques d'exploració que utilitzem en els nostres dies.
3. Establir el significat de l'obra de Claude Bernard a partir de la seva metodologia.

Sessió 9

La terapèutica veterinària: la farmacologia i la cirurgia. La toxicologia.

Objectius:

1. Descriure els processos que van permetre la constitució de la farmacologia.
2. Analitzar les raons que van possibilitar l'avanç de la pràctica quirúrgica al segle XIX.
3. Descriure la constitució de la moderna toxicologia.

Sessió 10

Sistemes de control de l'exercici. El *Real Tribunal del Protoalbeiterato*. L'albéitar: l'ensenyament, l'examen, el jurament. Els documents i llibres de veterinària. Evolució de les obres d'albeiteria.

Objectius:

1. Oferir una visió històrica sobre la configuració de la professió veterinària.
2. Descriure les reglamentacions i requisits necessaris per a exercir la medicina animal.
3. Conèixer les institucions relacionades amb el món de l'albeiteria-manescalía.

Sessió 11

Aprenentatge i socialització. Del model "obert" d'aprenentatge al model "tancat" de les escoles veterinàries. L'origen de les Escoles de Veterinària.

Objectius:

1. Oferir una visió sobre la creació de les escoles de veterinària al món.
2. Analitzar els intents de importar el nou model a l'estat espanyol.
3. Conèixer les causes que van provocar la substitució de l'albeiteria per la veterinària.

Sessió 12

L'ensenyament Veterinari a l'estat espanyol: les Escoles i Facultats. La Facultat de Veterinària de Barcelona.

Objectius:

1. Oferir una visió sobre la creació de les escoles de veterinària a l'estat espanyol
2. Analitzar l'evolució de la formació veterinària
3. Conèixer l'origen i el desenvolupament de la Facultat de Veterinària de la UAB

Sessió 13

La organització de la professió veterinària. Dona i Veterinària.

Objectius:

1. Analitzar l'inici i evolució de la organització professional
2. Conèixer i analitzar la feminització de la professió

Sessió 14

Biografies veterinàries

1. Conèixer i estudiar les figures més rellevants de la veterinària catalana i espanyola

Sessió 15

Veterinària i Història. Les associacions d'Història de la Veterinària.

1. Conèixer les relacions de la Veterinària amb la Història de la Ciència.
2. Conèixer les activitats relacionades amb la Història de la Veterinària.

BIBLIOGRAFIA

ALLABY, Michael (ed.) (1992) *The Concise Oxford dictionary of Zoology*. Oxford and New York, Oxford University Press.

BLOOD D.C.; STIDDERT, Virginia P. (eds.) (1993) *Diccionario de veterinaria*. Madrid. Interamericana.

BOST, J. (2005) *Lyon berceau des sciences vétérinaires*. Éditions Lyonnaises d'Art et d'Histoire. Lyon

BRUNORI CIANTI, L.; CIANTI L. (1993) *La pratica della Veterinaria nei codici medievali di Mascalcia*. Bologna , Edagricole.

CARRERAS PANCHON, Antonio (Coord.) (1994) *Guía práctica para la elaboración de un trabajo científico*. Bilbao, Universidad de Salamanca/Ed. Cita.

CHIODI, V. (1957) *Storia della veterinaria*. Milano, Farmitalia-Servizio Veterinario.

CORDERO DEL CAMPILLO, M.; RUIZ MARTINEZ, C.; MADARIAGA DE LA CAMPA B.(1973) *Semblanzas veterinarias*. León, Laboratoris Syva.

COUNCIL OF BIOLOGY EDITORS (1987) *Manual de estilo*. Barcelona, Salvat.

DUALDE, V. (1997) *Historia de la Albeyteria Valenciana*. Valencia, Ajuntament de València.

DUNLOP, R.H.; WILLIAMS, D.J. (1995) *Veterinary Medicine, an illustrated history*. St. Louis, Ed. Mosby-Year Book Inc.

HUTH, Edward J. (1992) *Cómo escribir y publicar en ciencias de la salud*. Barcelona, Masson-Salvat.

KARASSZON, D. (1988) *A concise history of Veterinary Medicine*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

LÓPEZ PIÑERO, J. M^a (2002) *La Medicina en la Historia*. Madrid, La Esfera de los Libros.

LOPEZ PIÑERO, José M^a; TERRADA FERRANDIS, Mª Luz (1993) *La información científica en medicina y sus fuentes*. Valencia, Instituto de Estudios Históricos sobre la Ciencia.

MCNEILL, W. H. (1984) *Plagas y pueblos*. Madrid: Siglo XXI.

SANZ EGAÑA, C. (1951) *Historia de la Veterinaria Española, Albeitería, Mariscalería, Veterinaria*. Madrid, Espasa-Calpe.

TERRADA, Mª Luz; PERIS BONET, Rafael (1988) *Lecciones de Documentación Médica*. Valencia, Universitat de València.

ADRECES D'INTERNET

<http://www.colvet.es/aehev/> web de la Asociación Española de Historia de la Veterinaria

<http://www.colvema.org/colegio/AMHV/amhv.htm> web de la Asociación Madrileña de Historia de la Veterinaria

<http://www.ejercito.mde.es/organizacion/index.html> web del Museo de Veterinaria Militar, el museo de las ciencias veterinarias

<http://www.um.es/~veterina/> web del Museo Anatómico de la Facultad de Veterinaria de la Universidad de Murcia

<http://www.wahvm.vet.uu.nl/> web de la World Association for the History of Veterinary Medicine

<http://www.cvm.missouri.edu/avmhs/> web de l'American Veterinary Medical History Society

<http://www.vetsci.usyd.edu.au/avhs/> web de l'Australian Veterinary History Society

<http://www.rvc.ac.uk/Guests/VetHistSoc/vhs.htm> web de la The Veterinary History Society (UK)

<http://www.asarhive.com.ar/> web de la Asociación Argentina de Historia de la Veterinaria

<http://www.fmvz.unam.mx/smhmv/> web de la Sociedad Mexicana de Historia de la Medicina Veterinaria y Zootecnia A. C.

http://musee.vet-alfort.fr/Site_Fr/SFHMSV/Accueil_SFHMSV.htm web de la Société Française d'Histoire de la Médecine et des Sciences Vétérinaires